

השקול

"נברא אדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל¹ מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא ומפני שלום הבריות שלא יאמר אדם לחבירו אבא גדול מאביך...לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם"². ועוד למדנו³: "א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק נימנו וגמרו בעליית בית נתזה בלוד: כל עבירות שבתורה אם אומרין לאדם עבור ואל תהרג, יעבור ואל יהרג, חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים...רוצח גופיה מנא לן? סברא הוא, דההוא דאתא לקמיה דרבה ואמר ליה אמר לי מרי דוראי⁴ זיל קטליה לפלניא ואי לא - קטלינא לך. אמר ליה לקטלוך ולא תיקטול, מי יימר דדמא דידך סומק טפי, דילמא דמא דהוא גברא סומק טפיי"⁵.

פשוט הוא לחז"ל שאין אומדן לאדם, שאין אחד ששקול יותר מחברו. ואע"פ שלמדנו "אבידת אביו ואבידת רבו - של רבו קודמת"⁶, אין זה שרבו גדול מאביו, אלא דין מדיני כיבוד, הכרת הטוב, וכן הוא שם "שאביו הביאו לעולה"⁷ ורבו שלימדו חכמה מביאו לחיי העולה"⁸.

ואולם הפשוט כאן, אינו במדרשים השונים. כאשר חוזר ארון ה' מפלישתים בניסי

¹ ובמהרש"א בחידושי אגדות שם וז"ל דקדק לומר נפש אחת מישראל, שצורת אדם שנברא יחידי הוא דיוקנו של מעלה כיחידו של עולם. וצורת יעקב הוא דמות דיוקנו וכו', אבל כותים אינם צורת אדם רק כשאר הנבראים, והמאבד נפש אחת מהם אינו מאבד עולם מלא, וכן המקיים נפש אחד מהם, דכותין לא מעלין ולא מורדין עכ"ל.

ואולם יעויין בדקדוקי סופרים דליתא המילה "מישראל", וכן בדק"ס על בבא בתרא (יא, ע"א אות ה), שבכל הדפוסים עד אמ"ד ליתא ברש"י שם המילה מישראל, וכן ברמב"ם הלכות סנהדרין פי"ב ה"ג: "שכל המאבד נפש אחת מן העולם...וכל המקיים נפש אחת בעולם כאילו קיים עולם מלא", וכן הוא

באבות דר' נתן פל"א.

² משנה בסנהדרין לו, ע"א.

³ סנהדרין עד, ע"א.

⁴ פרש"י: אדון עירי ונכרי הוה, עכ"ל.

⁵ פרש"י: מי יודע שיהא דמך חביב ונאה ליוצרך יותר מדם חברך. הלכך אין כאן לומר וחי בהם ולא שימות בהם, שלא התיר הכתוב אלא משום חביבות נפשם של ישראל להקב"ה, וכאן שיש איבוד נפש חברו לא ניתן דבר המלך לדחות, שציוה על הרציחה, עכ"ל.

⁶ בבא מציעא לג, ע"א.

ניסים: "וישרנה הפרות בדרך, על דרך בית שמש...וישאו את עיניהם ויראו את הארון וישמחו לראות...ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון ה', ויך בעם שבעים איש חמישים אלף איש"⁷. חטאם של אנשי בית שמש שמשמחתם נהגו בו קלות ראש שלא היו מסתכלים בו באימה ודרך כבוד⁸, שפרצו לראות את הארון ופתחו וראו מה שבתוכו⁹, שלא בטלו ממלאכתן לכבדו¹⁰, שקיטרו כלפי ארון¹¹. עונשם - שנהרגו מהם "שבעים איש חמישים אלף איש". תרגם יונתן "וקטל בסבי עמא שבעין גברא ובקהלא חמישין אלפי גברא". וא"ו החיבור חסרה בפסוק, על כן י"ל דכל מספר מתייחס לאנשים שונים¹². ואולם בית שמש מקום קטן הוא, ואיך נאמר שמתו שם חמישים אלף אנשים ועוד נשארו אנשים ששלחו מלאכים לקרית יערים?¹³ ובגמרא¹⁴: "רבי אבהו ורבי אלעזר, חד אמר שבעים איש היו וכל אחד ואחד שקול כחמישים אלף, וחד אמר חמישים אלף היו וכל אחד ואחד שקול כשבעים סנהדרין". ובירושלמי¹⁵: "רבי חנינה ורבי מנא, חד אמר יו"ך בעם שבעים איש - זו סנהדרין, וחמישים אלף - שהיו שקולין כנגד חמישים אלף, וחד אמר יו"ך בעם שבעים איש - זו סנהדרין, וחמישים אלף - מעם הארץ", ועפ"ז מחלוקתם כמחלוקת היונתן והבבלי, ואין צורך לומר שבבית שמש שהו עשרות אלפי אנשים.

ומ"מ למדנו שיש שבעים השקולים כחמישים אלף, בנפרד (כאו"א כחמישים אלף, בבלי) או ביחד (כדמשמע בירושלמי)!!

"וישלח יהושע אנשים מיריחו העי...כשלשת אלפים איש וינוסו לפני אנשי העי. ויכו

⁷ שמואל א ו, יב-יג; יט.

⁸ רש"י שם.

⁹ רד"ק שם.

¹⁰ ע"פ סוטה לה, ע"א.

¹¹ גמרא שם ע"ב, ע"פ פרש"י: מי הכעיסך כשכעסת ולא הצלת את עצמך מהשביה, ועתה מי מפייסך כשנתפייסת לבא מאילך, עכ"ל.

¹² וכן במהרש"א שם: מדלא כתיב וחמישים בוא"ו. גם מדכתיב איש איש בכל פרט, דאל"כ הול"ל חמישים אלף ושבעים. ובמהר"ל במקום: הוקשה להם כי היה לו לכתוב בתחילה חמישים אלף ואח"כ שבעים, שאין להקדים מנין קטון לפני מנין גדול, ולא דמי במספר השנים שמזכיר מספר מועט קודם למספר הרב, עכ"ל. ויקשה מתחילת אסתר - 'הוא אחשורוש המולך מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה'. אמנם הרלב"ג מביא אפשרות שנהרגו חמישים אלף ושבעים, אך לא כן הפשט בשאר המפרשים.

¹³ שאלת האברבנאל במקום. ועפ"ז מסביר זו"ל והנכון אצלי שלא מתו באנשי בית שמש כי אם שבעים איש לבד..ואמנם החמישים אלף איש שזכר הוא מספר ההרוגים אשר מתו בסביבת הארון, אם בערי הפלישתים ואם בבית שמש, שהיו כולם חמישים אלף איש..ויך באנשי בית שמש רוצה לומר, עם אנשי בית שמש היתה ההכאה כולה חמישים אלף איש, עכ"ל.

¹⁴ סוטה לה, ע"ב.

¹⁵ ירושלמי, סנהדרין פ"ב, מ"ד (יב, ע"א).

מהם אנשי העי כשלושים ושישה איש...וימס לב העם ויהי למים"16. בגמרא¹⁷: "תניא שלושים ושישה ממש"18 דברי רבי יהודה, אמר לו רבי נחמיה וכי נאמר שלושים ושישה? והלא לא נאמר אלא כשלושים ושישה! אלא זה יאיר בן מנשה ששקול כרובה של סנהדרין".

וכאשר שלח דוד המלך למנות את ישראל "ויתן ה' דבר בישראל מהבוקר ועד עת מועד וימת מן העם מדין ועד באר שבע שבעים אלף איש. וישלח ידו המלאך ירושלים לשחתה, וינחם ה' על הרעה, ויאמר למלאך המשחית בעם רב עתה הרף ירך"19. "אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב"ה למלאך טול לי רב שבהם שיש לו ליפרע מהם כמה חובות. באותה שעה מת אבישי בן צרויה ששקול כרובה של סנהדרין"20. ובמקום אחר²¹: "רבי אבא אומר תדע לך כח התשובה מדוד מלך ישראל...ובשלוש שעות נפלו מישראל שבעים אלף איש. רבי שמעון אומר לא נפל מישראל אלא אבישי בן צרויה בלבד, שהיה שקול במעשי הטובים ובתורתו כנגד שבעים אלף איש"22, שנאמר 'ויפל מישראל שבעים אלף איש' - אנשים אין כתוב כאן אלא איש. וישמע דוד ויקרע בגדיו ולבש שק ואפר ונפל על פניו ארצה לפני ארון ברית ה' והיה מבקש תשובה...ונרצה תשובתו ואמר למלאך המשחית בעם רב אתה הרף ירך. ומה הוא רב? א"ל רב נפל מישראל".

ובמדרש²³: 'ראו את הארץ ואת יריחו, יריחו היתה בכלל ולמה יצאת? מלמד

¹⁶ יהושע ז, ב-ה בדילוגים.

¹⁷ בבא בתרא קכא, ע"ב.

¹⁸ וז"ל הרד"ק במקום: אמרו חז"ל זכות אברהם אבינו עמדה להם שם, שהרי היו חייבין על החרם, ולא היכו מהם אנשי העי כי אם שלושים ושישה איש, אלא זכר להם הקב"ה זכות אברהם שבנה שם מזבח שנאמר בית אל מים והעי מקדם ויבן שם מזבח לה'. והכ"ף כשלושים הוא כ"ף השיעור. ויש מחז"ל שאמרו שהיא כ"ף הדמיון, כי לא היו שלושים ושישה אלא יאיר בן מנשה ששקול כשלושים ושישה, עכ"ל.

¹⁹ שמואל ב כד, טו-טז.

²⁰ ברכות סב, ע"ב. ועי"ש מהרש"א וז"ל דמילת רב יתרה הוא, שכבר מפורש שהרבה השחית שבעים אלף. ועוד לפי זה ה"ל למיכתב הרבה. ועי"כ דרשו שא"ל טול רב שבהם...ודרשו נמי לשון רב כמו רוב, דהיינו אחד ששקול כרובה של סנהדרין, עכ"ל. ובפירוש הרי"ף בעין יעקב: ונלע"ד שחז"ל דקדקו, שאם פירוש רב הוא מלשון די, הול"ל רב לך עתה הרף ירך, מאי רב דקאמר ולא רב לך? עכ"ל ועוד עי"ש דיוקים נוספים.

²¹ פרקי דר' אליעזר, פרק מג.

²² וברד"ל סקכ"א וז"ל בשלהי ברכות אמרו...שהיה שקול כרובה של סנהדרין והיינו ל"ו איש...וי"ל דדרש מש"כ ויהי להם לשר (שמואל ב כג, יט) לכל הל"ז גיבורים שהזכרו, והוא עליהם, הרי שהיה שקול כל"ו גיבורים, שהן כולם גיבורים בתורה ומהסנהדרין. וכאן דקאמר כנגד שבעים אלף אולי י"ל דרך רמז אבשי חסר יו"ד (שכן נכתב בכל מקום) ר"ת שבעים אלף ישקול במעשיו, עכ"ל. ובהגהה שם ג' וז"ל ועיקר הענין נראה שאבשי עם הכולל בגימטריא שם היסוד (ש-ד-י = אבשי+1) ושם הוא שורשו...והוא נקרא שביעי, לכן אמרו ששקול כשבעים אלף...ומפני שפגם המנין היה במידה זו...לכן נפל אבשי, ובמותו א"ל רב עתה בגימטריא אבשי בן צרויה עם הכולל, עכ"ל.

²³ ילקוט שמעוני נ"ד, ח, ע"פ הספרי.

ששקולה כנגד כולם. כיוצא בדבר 'וישלח אותם משה ואת פנחס', פנחס בכלל היה, ולמה יצא? מלמד ששקול כנגד כולם²⁴. כיוצא בדבר 'תשעה עשר איש ואת עשהאל', והלא עשהאל בכלל היה ולמה יצא? לפי שהיה שקול כנגד כולם. כיוצא בו 'והמלך שלמה אהב נשים נכריות ואת בת פרעה', בת פרעה בכלל היתה ולמה יצאת? מלמד שהיה מחבבה יותר מכולן ולפיכך החטיאה אותו יותר מכולן. כיוצא בו 'מכף כל אויבך ומכף שאול', שאול בכלל היה, ולמה יצא? אלא שהוא שקול כנגד כולם עכ"ל. ועוד במדרש²⁵: 'ויחמול שאול והעם על אגגי, אמר בר קפרא זה דואג שהיה שקול כנגד כל ישראל עכ"ל. וכיוצא בו²⁶ "אז ישיר משה ובני ישראל - משה שקול כנגד כל ישראל וכל ישראל שקולין כמשה". ובמדרש²⁷: אחת היא יונתי תמתי - זה משה שהוא שקול כנגד הכל. וכבר היה רבי דורש שילדה אשה במצרים שישים ריבוא. נענה תלמיד אחד מלפניו, אמר ליה רבי, ומי גדול ממי העולם או הצדיק? א"ל הצדיק. למה? א"ל שכשילדה יוכבד אם משה את משה היה שקול כנגד הכל עכ"ל. ועוד: "משה ואהרן בכהניו ושמואל בקראי שמו, שמואל שקול כמשה ואהרן"²⁸. ולמדנו "ויהי איש אחד בצרעה ממשפחת הדני ושמו מנוח"²⁹ ובמדרש³⁰ א"ר יודן כל מקום שנאמר בלשון הזה בצדיקים שקול הוא כל"א צדיקים מנין ויהי, עכ"ל. ובגמרא³¹: רבא כי הוה אתי לדגלת א"ל לבר אבין קום אימא מילתא. קאי ואמר באו רוב שלישיית במים זכור ורחם וכו' עכ"ל. ופרש"י רוב שלישיית ישראל נקראו שלישיית ורבא שקול כרוב ישראל, וא"ל קום... ובקש רחמים עכ"ל³².

ובחטא העגל: "ויעשו בני לוי כדבר משה ויפלו מן העם ביום ההוא כשלושת אלפי איש"³³, ובזוהר הקדוש³⁴: וכי לא הוו ידעי בחושבנא זעירא דא? והרי כמה חושבנין אחרנין רמאין עילאין ורברבנין ידע קרא לממני, והכא כשלושת אלפי איש? אלא אינון בנוי דבלעם יונוס וימברוס דהוו שקלי כשלושת אלפי איש, עכ"ל. ועוד י"א כשלושת אלפי איש זה חור בן כלב ששקול כנגד ג' אלפי איש³⁵.

ואף בנשים: "פיה פתחה בחכמה - זו שרח בת אשר שאמרה ליואב 'אנכי שלומי אמוני ישראל'³⁶ והיא שקולה כנגד עיר ואם בישראל"³⁷.

²⁴ ובילקוט שמעוני עה"ת תשפה: אותם ואת פנחס - מגיד שהיו שקולין כפנחס ופנחס היה שקול כנגד כולם, עכ"ל.

²⁵ ילקוט שמעוני נ"ד, קכא.

²⁶ מכילתא פרשת בשלח, פרשת השירה פרשה א.

²⁷ ילקוט שמעוני עה"ת, רמא.

²⁸ תנחומא צו, יג.

²⁹ שופטים יג, ב.

³⁰ במדבר רבה פרשה י, אות ה.

³¹ מועד קטן כה, ע"ב.

³² ועיין מהרש"א וספר בן יהוידע פירושים אחרים.

³³ שמות לב, כח.

³⁴ בלק, ח"ג דף קצג, ע"א-ע"ב.

³⁵ כתב יד מעין גנים, מופיע בתורה שלמה כי תשא לב, אות רלד.

³⁶ שמואל ב כ, יט.

הכיצד אפשר שיהא שקול אדם אחד ככמה? והרי כ"א עולם ומלואו הוא! בשלמא אפשר שאחד שקול כחברו כישעיה הנביא ששקול כמשה רבנו³⁸, כירמיהו³⁹ ומרדכי⁴⁰ השקולים ג"כ כ"א כמשה, די"ל דבתחום מסוים או בתקופה מסוימת היו שקולים זה לזה, וכנאמר⁴¹: "ירובעל⁴² בדורו כמשה בדורו, בדן⁴³ בדורו כאהרן בדורו, יפתח בדורו כשמואל בדורו". אך הכיצד ישקול אדם ככמה?

"ובארבע עשרה שנה למלך חזקיה עלה סנחריב מלך אשור על כל ערי יהודה הבצורות ויתפסם"⁴⁴. ובגמרא⁴⁵: בא עליהם סנחריב הרשע בארבעים וחמישה אלף איש בני מלכים, יושבים בקרונות של זהב, ועמהן שגלונות וזונות. ובשמונים אלף גיבורים לבושי שריון קליפה, ובשישים אלף אחוזי חרב רצים לפניו והשאר פרשים ורגלים. וכן באו על אברהם וכן עתידין לבא עם גוג ומגוג. במתניתא תנא אורך מחנהו ארבע מאה פרסי. רוחב צואר סוסיו ארבעים פרסי. סך מחנהו מאתיים ושישים ריבוא אלפים חסר חד, עכ"ל.

ובבן יהוידע במקום מסביר וז"ל ודע כי סך של ר"ס ריבוא אלפים אינו מספר קרקפתא דגברי אלא הוא מספר האיכות שלהם. כי מקודם היה להם גבורה בידיים שהיה אחד שקול כנגד מאה, ואחד כנגד ג' מאות, וכן על זה הדרך. ולכן כותבים בפנקס מספר החיל של המלך כפי הערכה שעושים ביכולת של כל אחד ואחד. ורק עתה שבטלה

³⁷ מדרש הגדול חיי שרה, עה"פ ויהיו חיי שרה.

³⁸ ירושלמי, סנהדרין נא, ע"ב: וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מילא את ירושלים פה לפה. ואי אפשר לבשר ודם למלאות את ירושלים דם נקי פה לפה? אלא שהרג את ישעיהו שהיה שקול כמשה, דכתיב בו פה אל פה אדבר בו, עכ"ל. ועי' ביבמות (מט, ע"ב - נ, ע"א), ובדברים רבה פרשה ב, אות ד.

³⁹ ילקוט שמעוני נ"ד, רנו, וז"ל רבי יודן בר סימון פתח: נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך, וכתוב ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, ואת אמרת כמוך? אלא כמוך בתוכחות. אתה מוצא כל מה שכתוב בזה כתוב בזה: זה נתנבא ארבעים שנה וזה נתנבא ארבעים שנה, זה נתנבא על יהודה וישראל וזה... זה עמדו בני שבטו כנגדו וזה... זה הושלך ליאור וזה הושלך לבור, זה הוצל ע"י אמה וזה הוצל ע"י עבד, זה בא בדברי תוכחות וזה בא בדברי תוכחות, עכ"ל. ועי' ילקוט שמעוני נ"ד, תתרנו באריכות, ועפ"ז אחת מהקינות בט' באב. וכה"ג ג"כ אליהו הנביא בילקוט שמעוני נ"ד, רז.

⁴⁰ אסתר רבה פרשה ו, אות ב וז"ל איש יהודי היה בשושן הבירה. איש מלמד שהיה מרדכי שקול בדורו כמשה בדורו, דכתיב ביה והאיש משה ענו מאד, מה משה עמד בפרץ... אף מרדכי כן... מה משה לימד תורה לישראל... אף מרדכי כן... עכ"ל.

⁴¹ ראש השנה כה, ע"ב.

⁴² גדעון, שם ע"א.

⁴³ שמשון, שם ע"א.

⁴⁴ מלכים ב יח, יג.

⁴⁵ סנהדרין צה, ע"ב.

גבורת היד⁴⁶ עושים המספר אקרקפתא דגברי. וסנחריב היה כתוב בפנקס החיל שלו שיש לו ר"ס ריבוא אלפים, ואפשר שעולים במספר קרקפתא דגברי עשרה ריבוא אלפים ולא יותר. ומה שאמר אורך מחנהו ת' פרסה, לא היו הולכין יחד אלא מפוזרים דהיינו שילכו כל עשרה אלפים בפני עצמן, ובין אלו לאלו יש מהלך פרסה או יותר, וכן הענין ברוחב, וכ"ז עושה להטיל אימה על בני"א שמחנהו גדול כ"כ, עכ"ל.

יסוד גדול מחדש לנו ה"בן איש חי": מספר האנשים במדרשי חז"ל דוקא⁴⁷ אינו בהכרח מנין אלא מספר איכות. עפ"ז נקל לנו לומר כי כ"א בסנהדרין שקול היה כשבעים אלף באיכות תורתו ומעשיו, וכי יאיר בן מנשה ואבישי בן צרויה שקולים היו כרוב הסנהדרין⁴⁸ באיכותם, ומשה שקול כנגד כל ישראל. וכן מדויק במדרש שהבאנו⁴⁹ לעיל: "רבי שמעון אומר לא נפל מישראל אלא אבישי בן צרויה בלבד שהיה שקול במעשיו הטובים ובתורתו כנגד שבעים אלף איש".

⁴⁶ משום ירידת הדורות ותשות כוח שירדה לעולם ככתוב בסוטה (מט, ע"א): משמת ר"ג הזקן בטל כבוד התורה, ופרש"י שם, שעד שמת היה בריאות בעולם ולא היו למדין תורה אלא מעומד. משמת הוא ירד חולי לעולם והוצרכו ללמוד תורה מיושב, עכ"ל. וכן במגילה כא, ע"א.

ואפשר דמשום שכיום גם הפחדן הפוחד מקול היריה של עצמו, יכול להרוג את האמיץ שבאמיצים, שבכלי הנשק של היום חשיבות האומץ פוחתת, וע"פ רוב אין עומדים ממש אדם מול אדם.

⁴⁷ דברי הימים ב יג, ב-ג; טז-יח: 'בשנת שמונה עשרה למלך ירבעם וימלוך אביה על יהודה...ומלחמה היתה בין אביה ובין ירבעם. ויאסר אביה את המלחמה בחיל גיבורי מלחמה ארבע מאות אלף איש בחור וירבעם ערך עימו מלחמה בשמונה מאות אלף בחור גיבורי חיל...וינוסו בני ישראל מפני יהודה ויתנם א-להים בידם. ויכו בהם אביה ועמו מכה רבה ויפלו חללים מישראל חמש מאות אלף איש בחור. ויכנעו בני ישראל בעת ההיא'. ובאברבנאל על מלכים א (טו, ו) וז"ל ואני ראיתי בספר יוסף בן גוריון אשר כתב לרומיים מלחמות היהודים, שכתב בזה שנפלו חללים במלחמה הזאת חמישים אלף איש בחור. ותמהתי ממנו איך נטה מדרכי הכתוב ואמיתתו?...והיה כוונתו לדבר לרומיים דברים המתיישבים על לבם, וכאשר מצא דבר גדול זר, יקשה בעיניהם האמתות, התאמץ לכתוב לשכך את אזנם כפי מה שעלה על ליבו ולא חשש לנטות מדברי הכתובים, והוא בעיני עוון פלילי ושגעון ותמהון לבב. אם עוון פלילי להיותו מכחיש פשטי הכתובים שנאמרו ברוח הקודש...ואם שגעון, לפי מה שחשב שהיה בלתי אפשרי...ואינו רחוק בעיני השכל הישר, גם מיתת חמש מאות אלף איש...והנה פקח בן רמליהו הרג וישב מבני יהודה קרוב לזה המספר, וגם אני ראיתי בסיפורי דברי הימים והמלחמות אשר קרו בין הטורייאנוש והיוונים, ובין הרומיים והאפריקאנוס בימי חניבאל, ובין אומות אדום מהספרדים עם הישמעאלים אשר קנו ספרד, שמתו במלחמה אחת יותר ויותר מחמש מאות אלף איש מצד אחד. ואם זה קרה להם בכוח אנושי, למה נכחיש עדות הכתובים כמו שיעידו שנעשה לישראל בהשגחה א-להית ודרך נס? וכמה פעמים ראינו נמסרים רבים ביד מעטים...והנה אין מעצור ביד ה' להושיע ברב או במעט ואין לזוז מפשט הכתובים, עכ"ל.

כ"בן איש חי" אפשר לומר בדברי חז"ל ובמדרשיהם שאינם ע"פ פשטם הפשוט אך נכונים בדבריהם ומילותיהם. ועיין במהר"ל עמ"ס קידושין (ל, ע"א), דמספר פסוקי ס"ת 8888 אע"פ שכיום הוי רק 5846. דמנין מבטא מסר, רעיון ולא דוקא מנין. אך כ"ז בדברי חז"ל בלבד!

⁴⁸ ולפי זה שקולים הם כ $50000 \times 36 = 1800000$.

⁴⁹ פרקי דר' אליעזר, פרק מג.

הסבר נוסף מופיע בכתבי הרב קוק⁵⁰: הדבר המראה בעליל על צורך ההתרכזות הלאומית מכל הפרטים המפוזרים אל הכלל, הוא מה שתחולל האומה מקרבה לפעמים אנשים גדולים, שהם באמת הנם תולדה של קיבוץ כוחות רבים מפוזרים בפרטים רבים. וכשיתקבצו כולם באיש אחד אז תופיע לעינינו צורה של שלמות נפלאה שכולם יכעו מפניה... מפני שהתכנסו למרכז אחד המון כוחות רבים... ובהיותו מתיחד [כל כח] לעצמו, יכול להיות שלא ישא פרי רב ברכה... אמנם בהתרכזם באיש אחד הכח הכללי המשותף יצרף את החסרונות אחד אל אחד, עד שמה שנחשב חסרון בכח הפיזור, תראה מעלה גדולה ונהדרה בחק ההתכנסות, עכ"ל. עפ"י אדם שקול ככמה לא בכמות ואיכות תורתו ומצוותיו, אלא באוגדו יחד כוחות שונים, כאדם שנהירין לו שבילי תורה וגם שבילי מדע ורפואה, כי אז כוחו רב יותר מהיודע רק חלק, וכאדם בעל חסד שיש לו גם חוש למסחר ועושר. ועפ"י אבישי בן צרויה שקול כרוב הסנהדרין היות ומאגד הוא בתוכו כוחות וכישורים, ידע ושפע מצד רוחניות האומה ומצד חומריותה⁵¹.

ברצוני להציג דרך נוספת ע"פ הסוד: "אמר ר"ל מאי דכתיב זה ספר תולדות אדם, וכי ספר היה לו לאדם הראשון? מלמד שהראה לו הקב"ה למשה דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו, דור דור ופרנסיו... וא"ר יוסי אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף, שנאמר כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף, כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי"⁵². ופרש"י, אוצר יש ושמך גוף, ומבראשית נולדו כל הנשמות העתידות להילד ונתנם שם, עכ"ל.

אין הקב"ה בורא הנשמה לפני ירידתה לעולם, אלא בראם כולם קודם בריאת העולם⁵³, ונמצאים באוצר הנשמות⁵⁴, וכל אחת בעת זמנה ועיתה יורדת לעולמה"ז

⁵⁰ עין איה למסכת ברכות ח"ב, על דף סב, ע"ב.

⁵¹ כן הוא בהמשך הקטע בעין איה, בקיצור רב.

⁵² עבודה זרה ה, ע"א. וכן הוא ביבמות סב, ע"א; סג, ע"ב; נידה יג, ע"ב.

⁵³ ז"ל בראשית רבה פרשה א, אות ד: ששה דברים קדמו לבריאת העולם. יש מהן שנבראו ויש מהן שעלו במחשבה להבראות. התורה וכסא הכבוד נבראו... האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח עלו במחשבה להבראות... ישראל מנין שנאמר זכור עדתך קנית קדם, עכ"ל. עלה במחשבה הכוונה לבריאת הנשמה, ועוד שהנשמה נאצלת מאור עשר ספירות בעצמן (שערי קדושה לרח"ו ח"ג, ש"ב).

⁵⁴ ז"ל הזוה"ק בפרשת תרומה (קסא, ע"ב): בשעתא דסליק ברעותא דקוב"ה למברי אדם, קאים קמיה בדיוקניה וקיומיה כמה דאיהו בהאי עלמא. ואפילו כל אינון בני עלמא, עד לא יתון בהאי עלמא, כולהו קיימין בקיומיהו ובתיקונייהו כגונא דקימין בהאי עלמא, בחד אוצר דתמן כל נשמתין דעלמא מתלבשין בדיוקניהו. ובשעתא דזמינין לנחתא בהאי עלמא קרי קוב"ה לחד ממנא, די מני קוב"ה ברשותיה כל נשמתין דזמינין להאי עלמא, וא"ל זיל אייתי לי רוח פלוני וכו', עכ"ל. ועוד בתנחומא פקודי אות ג באריכות רבה: תדע לך שכל הנשמות שהיו מן אדם הראשון ושיהיו עד סוף כל העולם כולן נבראו בששת ימי בראשית, וכולן בגן עדן, וכולן היו במתן תורה שנאמר (דברים כט) כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום ואת אשר איננו - פה עמנו היום... בשעה שבא אדם לשמש עם אשתו רומז הקב"ה למלאך הממונה על ההריון... שכל הרוחות שעתידין להבראות כולן הן נבראות מיום שברא העולם, עכ"ל לענייננו. ובזוה"ק בראשית (ב, ע"א) דבסה"כ שישים ריבוא נשמות יש. ועין בזוה"ק פקודי

וחוזרת. זהו פשט הגמרא, שמישיח בן דוד יגיע רק כאשר יתגלגלו כל הנשמות בעולה"ז - כיהודים דוקא⁵⁵.

"והא דאמר⁵⁶ אלמלי שמרו ישראל ב' שבתות מיד היו נגאלים, י"ל דהרבה היו יולדות בכרס אחד"⁵⁷. ומסביר המהרש"א שם וז"ל וכן יש ליישב ההיא דזכו אחישנה. אבל האי לישנא דקאמר מיד נגאלין אכתי דחוק, דאיך יהיו יולדות כ"כ הרבה, ככל הנשמות שבגוף שהיו ראויין להוליד לעתיד? ואולי שהוא כענין שאמרו שהיתה אשה אחת יולדת במצרים שישים ריבוא בכרס אחד, והוא משה שהיה שקול ככל ישראל. כן אם יזכו ישראל, תלד אשה בענין זה ס' ריבוא בכרס אחד, שהנולד יהיה כשישים ריבוא נשמות שבגוף. ולפי"ז יתפרש האי קרא דמייתי טפי, שאמר כי רוח אחד מלפני יעטוף כנשמות הרבה שאני עשיתי בגוף, כי אותו רוח יהיה שקול ככל אותן הנשמות, עכ"ל.

עפי"ז יתפרש ענין השקול, דישי אדם שנשמתו כוללת כך וכך נשמות. יש מסבירים דכפשוטו ממש, שבאותו אדם ישנן כמה נשמות⁵⁸ אחרות, ולכן שקול הוא ככמה, ויש דנשמתו כוללת נשמות רבות⁵⁹, שהינה שורש לרבות שיוצאות ממנה ולכן

(רנ"ג, ע"א) דהנשמות נמצאות בהיכל החמישי, היכל האהבה, 'זמיומא דאתחרב בי מקדשא לא עאלו הכא נשמתין אחרנין. וכד יסתיימון אילין, היכלא קיימא בריקניא ויתפקד מלעילא, וכדין ייתי מלכא משיחא'.

⁵⁵ ז"ל התוס' (עבודה זרה ה, ע"א) בד"ה אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף, וא"ת ומ"מ יכלו ע"י עובדי כוכבים שיהיו מולידים? ואמר הר"ר אלחנן דנשמות של ישראל ושל עובדי כוכבים אינן בגוף אחד. והא דאמר עתידה אשה שתלד בכל יום לימות המשיח (שבת ל, ע"ב) שמא י"ל גוף חדש ונשמות חדשות יהיו.

⁵⁶ לישנא דהתוס' בנידה יג, ע"ב.

⁵⁷ שבת קיח, ע"ב.

⁵⁸ ז"ל הרח"ו בשער הגלגולים הקדמה ה: 'בענין ההפרש שיש בין הגלגול לעיבור...כי הנה הגלגול הוא כניסת נפש אחת בגוף האדם מיום שנולד ויוצא לאויר העולם. והב' [סוג שני] הוא שלפעמים אפשר שיתגלגלו יחד שתי נפשות וגם זה בעת שנולד האדם...ואינם נפרדים עד יום המיתה, ושניהם נקראות נפש אחת ונעשות נפש אחת, וסובלות הצער והייסורין הבאים אל הגוף ההוא כל ימי חייו וצער המיתה. אמנם העיבור אינו נכנס באדם מיום שנולד...אבל יש בו ב' בחינות: האחת הוא כאשר בא לצורך עצמו של צדיק המתעבר באדם להשתלם באינה דבר שחסר לו. והשנית הוא כאשר בא לצורך האדם לעוזרו ולסייעו בתורה ובמצוות...בי הנה הפסוק אומר פוקד עוון אבות על בנים, פירוש כי עד שלושה נפשות מגולגלות וישנות עם נפש אחת חדשה יכולות להתגלגל יחד בגוף אחד מיום שנולד, באופן שהם ארבעה נפשות יחד וזה סוד רבעים, וז"ס פעמים שלוש עם גבר, כי שלושה נפשות מגולגלות יוכלו להתגלגל עם גבר אחד הוא הנפש הזה החדש, אבל יותר מזה אי אפשר להתגלגל יחד..נדע כי אלו המתגלגלים יחד בגוף אחד כנזכר אינו נוהג אלא בזמן שכולם נאחזים בשורש אחד...והנה גם בבחינת העיבור הוא עד"ז, כי אי אפשר שיתעברו באדם ויתגלגלו בו רק שלושה נפשות הבאות לסייע הנפש היא עצמה של האדם הזה, אשר עימו הם ארבעה" עכ"ל. ובבני אהרן מסביר טעם "לפי שעד אותם ג' אנשים שכבר בא הוא כלול בצלם שלהם ויוכלו לבא עימו אבל טפי לא".

⁵⁹ ז"ל הרח"ו בשער הגלגולים הקדמה ז: יש בהם שלושה מדרגות: האחת היא הנשמות שלא נכללו בנשמות אדה"ד ואלו נקראים נשמות חדשות לגמרי [ובבני אהרן סק"א 'האמת הוא שכל הנשמות ואפילו החדשות היו כלולים באדה"ר אלא" וכו', עיי"ש], והשנית הוא כי כשחטא אדה"ר נודע הוא כי

היא שקולה ככמה. לכך י"ל דאבישי בן צרויה מהוה שורש לשבעים אלף נשמות, ולכן שקול כמותם, ומשה רבנו ע"ה מהוה שורש לשישים ריבוא ולכן שקול כמותם. ויש לדעת כי ע"פ גדולת נפש האדם כן תוקף יצרו⁶⁰ וכן תוקף חטאו והפגם שגורם⁶¹, ולכן חטאי משה ששקול ככל ישראל נחשבו כחטא לגביו, אך לאדם אחר אפשר דכלל לא היו נחשבים, וכן עדי"ז בדואג האדומי. ועוד יש, דנפש מנהיג הדור הוא הכולל נפשות פרטיות שבדור⁶² ולכך שקול הוא ככל הציבור אותו הוא מנהיג, ולעיתים גם נתבע בעוון הציבור⁶³, שסילוק השקול מכפר על הנתלים בו. ועפ"י יש להסביר מדוע נוקטת התורה את שרי האלפים והמאות בתור ראשים⁶⁴ דיש לומר דאלו השרים היו שורשים לנשמות אלו

נשרו ממנו איבריו והלך ונתמעט עד אשר לא עמד אלא ק' אמה... וכמו שאירע זה בגופו, כן אירע לו בבחינת נשמתו. והנה אותם הניצוצות של נשמתו שנשארו קיימות בו אחר החטא... יצאו קין והבל ואלו נקראים מדרגה שניה. והשלישית הוא אותם הניצוצות של נשמתו שנסתלקו ממנו כאשר חטא וחזרו לרדת וליפול לעמקי הקליפות... נדע כי מזו המדרגה השלישית היתה נשמתו של שת בנו של אדה"ר, עכ"ל. עי"ש שמאריך בהבדלים השונים. ומ"מ למדנו דיש סוגי נשמות שונות, וקבוצות ושורשים לנשמות. יש רבות ששורשן מקין ויש מהבל, דוגמת האילן שהוא גזע אחד (נשמת אדה"ר) ומתפצל לשורשים רבים (בני אהרן שם, הקדמה וסקט"ז). וכן הוא ברח"ו שם (הקדמה ו) ודע כי אדה"ר מתחלק לרמ"ח איברים [רוחניים - בני אהרן שם]... והנה כל ניצוצי פרטי הנשמות שבעולה"ז כולם הם מבחינת אלו שיש באדה"ר... הם הנקראים אצלנו שורשי הנשמות להיותם כולם נמשכים משם. והנה לדעת עתה כל איש ואיש מה שורש של נשמתו צריך שיכיר וידע במי נתחלקו כל פרטי ניצוצות איברים ושערות של אדה"ר, וזה יקרא שרשי הנשמות... וכבר בארנו כי רוב הנשמות הם בבחינת קין והבל בניו של אדה"ר ומשם יפרדו אח"כ לכל הנולדים... הגע בעצמך שנאמר שהבל הוא בחינת הראש של הנשמות כולם, נמצא כי נשמת הבל היא השורש של כל פרטי ניצוצי הנשמות שבבני"א שהם מבחינת הראש. וכן אם אברהם אבינו ע"ה הוא בחינת זרוע ימין של אדה"ר נאמר כי כל פרטי ניצוצי הנשמות שבבני"א מבחינת הזרוע ימין של אדם הם נכללים באברהם והוא שורש שלהם, ועדי"ז בכל שאר איברים ושערות של נשמות אדה"ר, עכ"ל.

נמצא כי אברהם שקול כאלפי נשמות שיוצאות ממנו כלולות בו, שהוא שורש נשמתו והן הענפים היוצאים ממנו. ועוד עיין שם בהקדמה לא וז"ל דע כי כל הנשמות כלולות באדה"ר ובו נחלקים לשורשים רבים וזה עניינם: בתחילה הם נחלקים לג' אבות, ואח"כ לי"ב שבטים, ואח"כ לע' נפש ואח"כ מתחלקים עד שישים ריבוא שורשים קטנים וכו' עכ"ל.

⁶⁰ סוכה נב, ע"א, כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו.

⁶¹ ע"פ הרח"ו בשער הגלגולים, הקדמה כא באריכות. וע"ע באור יקר לרמ"ק בתחילת הזוה"ק לפרשת ויקהל, דיש חטא בזמן ידוע ששקול לכמה חטאים.

⁶² צדקת הצדיק לרב צדוק הכהן מלובלין, קנג, קעב.

⁶³ שיר השירים ו, ב: "דודי ירד לגנו לערוגות הבשם, לרעות בגנים וללקוט שושנים", ובשיר השירים רבה שם: דודי זה הקב"ה, לגנו זה העולם, לערוגות הבשם אלו ישראל, לרעות בגנים אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות, וללקוט שושנים לסלק את הצדיקים שבישראל. ועיין זוה"ק בשלח (מז, ע"א) וז"ל: אמר רבי שמעון זכאה חולקהון דישראל דהא רעיא כמשה אזיל בגויהו... שקול הוה משה ככל ישראל. ואוליפנא מהא כי רעיא דעמא הוא ממש עמא כולהו, אי איהו זכי - עמא כולהו זכאן, ואי איהו לא זכי - עמא כולהו לא זכאן ואתענשו בגיניה".

⁶⁴ שמות יח, כה: זיבחר משה אנשי חיל מכל ישראל ויתן אותם ראשים על העם שרי אלפים ושרי מאות שרי חמישים ושרי עשרות".

שתחתיהן⁶⁵.

גם במצוות לימדונו חז"ל כי ישנן השקולות ככמה: "זכור את יום השבת לקדשו למען תזכרו, רבי אומר זו מצות שבת שהיא שקולה כנגד כל מצוותיה של תורה, דכתיב ואת שבת קדשך הודעת להם ומצוות וחוקים ותורה ציוית"⁶⁶, להודיעך שהיא שקולה כנגד כל מצוותיה של תורה"⁶⁷, "גדולה המילה שהיא שקולה כנגד כל המצוות שבתורה"⁶⁸, "שקולה מצות ציצית כנגד כל מצוות שבתורה"⁶⁹, "אמר רב אסי שקולה צדקה כנגד כל המצוות"⁷⁰, "ישרה אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים ולא בחו"ל אפילו בעיר שכולה ישראל, מלמד ששיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל מצוות שבתורה"⁷¹. י"א⁷² דשקולה הוי במתן שכרה, וי"א⁷³ שע"י מצוות אלו יהיה אפשר לעשות מצוות רבות ועצומות, ואולם ע"פ דברינו י"ל דמצוות אלו הן שורשי שאר תרי"ג המצוות וכולן כלולות בהן⁷⁴.

⁶⁵ ובמדרש שכל טוב: ראשים - למה נקראו המושלים ראשים? כשם שהראש מלך לגוף כך הם על העם, עכ"ל. ולדברנו - כשם שהמלך שולט על הכלל כי הוא כלול מכולם, כך ג"כ השרים - הראשים. נחמיה ט, יד.
⁶⁶ ירושלמי ברכות פ"א, ה"ה (ט, ע"א); וכן בירושלמי נדרים פ"ג, ה"ט (יב, ע"ב) באריכות רבה יותר. ועיין חולין ה, ע"א ג"כ.
⁶⁷ נדרים פ"ג, משנה אחרונה.
⁶⁸ נדרים כה, ע"א.
⁶⁹ בבא בתרא ט, ע"א. ובתוספתא דפאה פד, יח: צדקה וגמילות חסדים שקולין כנגד כל המצוות שבתורה, עכ"ל.
⁷⁰ תוספתא דעבודה זרה פה, ב.
⁷¹ עיון יעקב על בבא בתרא ט, ע"א.
⁷² בן יהוידע על בבא בתרא ט, ע"א.
⁷³ ועיין במכות כג, ע"ב - כד, ע"א: דרש רדי שמלאי שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה..בא דוד והעמידן על אחת עשרה..בא ישעיהו והעמידן על שש..בא מיכה והעמידן על שלוש..בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, עכ"ל. ובמהרש"א שם וז"ל הקושיה מפורסמת בזה, וכי באו לבטל כל שאר המצוות?...הכוונה בזה כי כל רמ"ח איברים נגד העשיה ואיבר הלב נגד עשה של אנוכי. כמו שהלב הוא שורש של כל רמ"ח האיברים וחיותם כן היא מצות האמונה, היא כלל ומקור של רמ"ח עשין ששמענו מפי הגבורה וכו', עכ"ל.